

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

การศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย
A STUDY OF THAI CLASSICAL MUSIC TRANSMISSION IN SCHOOL
AND THAI MUSIC HOUSE

นายนิพนธ์ กล้ากล่อมจิตร*

Mr.Nipon Klamklomjit

รศ.ดร. ณรุทธิ์ สุธงษิตต์**

Assoc. Prof. Narutt Suttachitt, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่อาร แสงจิต โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ถ่ายทอดในโรงเรียน คืออาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล และผู้รับการถ่ายทอด จำนวน 65 คน ผู้ถ่ายทอดในบ้านดนตรีไทยคือ ผู้ใหญ่อาร แสงจิต และผู้รับการถ่ายทอด จำนวน 15 คน เครื่องมือในการวิจัยมี 3 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกต 3) แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอในรูปแบบตาราง และความเรียง

ผลการวิจัยมีดังนี้ 1. วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน มีขั้นตอนการถ่ายทอดดังนี้ 1) ทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระ 2) การอธิบายพื้นฐานด้านดนตรีไทยเบื้องต้น 3) เลือกเครื่องดนตรีที่สนใจปฏิบัติ บรรยาย/สาธิต 4) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ 5) ผู้สอนติดตาม และประเมินอย่างใกล้ชิด 6) ประเมินผล วิธีการในการถ่ายทอดอยู่ในระดับ มาก ($M = 2.6$, $S.D. = 0.49$) 2. วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย มีขั้นตอนการถ่ายทอด โดยแบ่งผู้เรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้เรียนพื้นฐาน มีขั้นตอนดังนี้ 1) สอบถามความพร้อมก่อนการศึกษา 2) เรียนรู้การบรรเลงให้ตรงคู่เสียงโดยการจับมือตี 3) ปฏิบัติเพลงสาธิต ชุดโหมโรงเย็น 4) การวัดผลและการประเมินผล กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถอยู่แล้ว มีขั้นตอนดังนี้ 1) มีการทดสอบก่อนเรียน 2) เรียนเพลงประเภทเพลงเรื่อง และเพลงเถา 3) การวัดผลและการประเมินผล วิธีการในการถ่ายทอดอยู่ในระดับ มาก ($M = 2.6$, $S.D. = 0.63$)

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลป ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: niponk@buu.ac.th

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลป ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Narutt.s@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The study aims to investigate the transfer of knowledge about Thai classical music at Piboonbumpen Demonstration School (PDS), Burapa University and at Baan Puyai Thaworn Sangjit (BPTS) (House of the Village Head, Thaworn Sangjit) and applied both quantitative and qualitative methods. The participants of the first group were Pradit Intanin, teacher and mentor, and his 65 students. The participants of the second group were village head, Thaworn Sangjit and his 15 students. The research methodology included interviews, observation, and questionnaires. The data were collected from printed documents and informal interviews. The results are presented in texts and tables.

The results of the study are as follows. At PDS, Burapa University, the instructor taught by (1) making clear lesson plans; (2) giving background information about Thai classical music; (3) allowing students to choose the musical instrument they were interested in; (4) giving lectures and demonstrations; (5) encouraging students to practice and (6) facilitating and evaluating the students' performance. It was found that the transfer of knowledge at PDS was effective at $M=2.6$, and $S.D.=0.49$. At BPTS, the transfer of knowledge was achieved primarily through practice. Students were divided into two groups, beginners and intermediate learners. For beginners, the mentor taught by (1) asking if the students were ready to learn; (2) having students practice the intervals while the mentor held the students' hands to practice; and (3) practicing *Pleng Satukam* (salutation song), and *Hom Rong Yen* (overture); and finally (4) the mentor evaluated the students' performance. For intermediate learners, the steps were: (1) a pre-test; (2) learning about a series of Thai classical songs; and (3) the mentor's evaluation of the students' performances. It was found that the transfer of knowledge at Baan Puyai Thaworn Sangjit was effective at $M=2.6$, and $S.D.=0.63$.

คำสำคัญ: การถ่ายทอด / การสอน / การประเมิน / การปฏิบัติ

KEYWORDS: TRANSMISSION / INSTRUCTING / EVALUATED / PRACTICAL ACTIVITY

บทนำ

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากกับการศึกษา คือ ครู ครูถือได้ว่าเป็นผู้มีความสำคัญมากในด้านการถ่ายทอดกระบวนการศึกษาเล่าเรียน การจุดประกายหรือก่อวิชาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน สิ่งที่ครูถ่ายทอดให้ศิษย์เป็นเนื้อหาวิชาหรือความรู้ทักษะ ด้านคุณธรรมและนิสัยที่ดีนั้น ใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยการอบรมบอกกล่าวแก่ศิษย์ ได้รับการซึมซับตามกระบวนการทางสังคม (นฤมล บุณนิม, 2544) ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีพระราชกฤษฎีกาในการจัดตั้งโรงเรียนพรานหลวงขึ้น โดยได้รับประชาชนทั่วไปที่ต้องการเรียนดนตรีและเข้ามาปฏิบัติราชการในราชสำนักมีโอกาสเข้ามาศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ กล่าวคือ โรงเรียนพรานหลวง มีหน้าที่สอนหนังสือครึ่งวันและอีกครึ่งวันผู้เรียนจะไปศึกษาดนตรีที่กรมสรรพตามความสนใจ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2553)

ดนตรีไทย เป็นสิ่งที่มิขึ้นพร้อมกับคนไทย ดนตรีและศิลปะถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำหรับวัดความรู้เรื่องของคนอย่างหนึ่ง ชาติไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมอันสูงส่ง เพราะเรามีดนตรีและศิลปะซึ่งเจริญถึงขั้น

ที่เป็นแบบฉบับ (Classic) ดนตรีไทยจะสามารถดำรงอยู่ในสังคมจนถึงปัจจุบันได้ ก็ด้วยกระบวนการการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (อุทัย ศาสตรา, 2553)

การถ่ายทอดถือว่ามีความสำคัญมากในกระบวนการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีไทย การเรียนการสอนดนตรีไทยนับแต่โบราณมานั้นจัดได้ว่าเริ่มมาจากการเรียนการสอนที่บ้านโดยมี บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นนักดนตรีไทย นอกจากจะมีการเรียนการสอนในบ้านแล้ว วัด ยังเป็นที่หนึ่งที่มีการนำดนตรีไทยเข้ามาสืบบทบาททางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่มี ความสนใจ มากขึ้น (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2545) การสอนในความหมายแคบเป็นการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ส่วนความหมายกว้างเป็นการจัดสภาพการสอนที่ดีให้แก่ผู้เรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอด (Good, 1973) การเรียนดนตรีให้เกิดผลที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้นควรจะต้องไปเรียนอยู่ที่บ้านครู เรียนอย่างจริงจังตั้งแต่เข้าจรรดเย็น มีการจดจำท่วงทำนองเพลงให้แม่นยำและมีการฝึกอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความชำนาญ รวมถึงต้องหมั่นบรรเลงรวมวงโดยอาศัยความใส่ใจความเพียรพยายามของผู้เรียนและความเมตตา ความตั้งใจที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ (ชื่น ศิลปบรรเลง, 2521) การถ่ายทอดดนตรีไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ครู ศิษย์ หลักการและวิธีการสอน เพลงที่สอน และปลูกฝังจริยธรรมแก่ศิษย์ การถ่ายทอดนิยมใช้หลักการสอน ได้แก่ การทำตาม คำสั่งครู การท่องจำ และยึดมั่นในจารีตประเพณี มีลักษณะการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (อุทัย ศาสตรา, 2553) การเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนต้องรู้จักการสังเกตจากแบบอย่างพฤติกรรมของผู้สอน (Bandura, Ross & Ross, 1961) ครูผู้สอนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน การสืบทอดในยุคสมัยแรก ๆ นั้น การถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยเป็นแบบมุขปาฐะทั้งหมด มีการบอกเล่าให้จำ ทำให้ดูแล้วทำตามสังเกต การถ่ายทอดแบ่งได้เป็น 3 ส่วนได้แก่ บ้าน วัด วัง

เห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีไทยนั้นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งได้แก่ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และกระบวนการถ่ายทอด ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์ (Steiner, 1988) การจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีไทยในทุกๆภาคของประเทศไทยได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านดนตรีไทยทำให้นักดนตรีไทยมีความเจริญงอกงาม (สายพิน พุทธิสาร, 2543) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้มีหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริม ให้ผู้เรียนที่ศึกษาในโรงเรียนพร้อมกับจัดส่งนักเรียนเข้าร่วมการประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงใต้ด้วยพระราชทาน ในตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่สถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ ได้จัดขึ้น ส่งผลให้นักดนตรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงใต้ในจังหวัดชลบุรี ระดับนักเรียนและชุมชนเกิดความตื่นตัวมีการพัฒนาทางด้านดนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง (สถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ, 2544)

โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา จัดให้เป็นหน่วยงานที่เทียบเท่า ภาควิชาตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา ในปี พุทธศักราช 2533 โดยสังกัดคณะศึกษาศาสตร์ เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นหน่วยงานอิสระภายในคณะศึกษาศาสตร์อยู่ในการกำกับของมหาวิทยาลัย มีการจัดการเรียนการสอนพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักสูตรสถานศึกษาที่มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีสาระที่เกี่ยวข้องกับวิชาศิลปะด้านดนตรีอย่างชัดเจน (คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง, 2553) ในด้านการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปฏิบัตินั้น ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการจัดส่งนักเรียนเพื่อเข้าร่วมการประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงใต้ด้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จากสถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยบูรพา และได้รับรางวัลชนะเลิศ ประเภทดนตรีและการประกวดประเภทเดี่ยวเครื่องดนตรี หลายประเภท (สถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ, 2554)

ในพื้นที่เดียวกันนี้เอง จากงานวิจัยด้านวิชาชีพดนตรีไทยทางภาคตะวันออก ยังมีงานวิจัยที่มีการศึกษาศิลปะทางด้านดนตรีไทยในพื้นที่ภาคตะวันออกในทุกจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่ดี จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองที่มีความนิยมดนตรีไทยเป็นอันมาก มีการจัดการประกวดดนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ดนตรีประกอบพิธีกรรม มีจำนวนนักดนตรีไทยในพื้นที่เป็นจำนวนมากและมีนักดนตรีไทยที่มีความสามารถได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงการบรรเลงพร้อมกับการสร้างนักดนตรีไทยมืออาชีพให้แก่จังหวัดชลบุรี และรับงานต่าง ๆ ทั้งปีพาทย์ งานลิเก

วงดนตรีไทยผู้ใหญ่อาร แสงจิต ถือได้ว่าเป็นที่วงดนตรีไทยที่ได้รับการยอมรับมากในจังหวัดชลบุรี (ชูชาติ พิณพาทย์, 2539) ผู้ใหญ่อาร แสงจิต มีความสามารถในการศิลปะการแสดงด้านดนตรีไทย และถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน และเยาวชนที่สนใจทั่วไปรวมทั้งก่อตั้งวงดนตรีไทยเป็นหัวหน้าวงคณะปีพาทย์ คณะอาร แสงจิต รับงานแสดงทั่วไป และช่วยเหลือสังคม แสดงเพื่อการกุศลในงานของชุมชนสม่ำเสมอตลอดมา เป็นที่รู้จักและยอมรับในความสามารถ การแสดงดนตรีไทยในคณะปีพาทย์เป็นที่รู้จักยอมรับในจังหวัดชลบุรี และภาคตะวันออก ประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นแบบอย่างแก่ชนรุ่นหลัง ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี โรงเรียนชลกันยานุกูล จิงยกย่องเชิดชูเกียรติให้ผู้ใหญ่อาร แสงจิต เป็นศิลปินดีเด่นจังหวัดชลบุรี สาขาศิลปะการแสดงด้านดนตรีไทย ประจำปี พ.ศ. 2542 (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2542) บ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่อาร แสงจิต นอกจากจะได้รับการยอมรับในด้านการแสดงต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียงแล้ว การถ่ายทอดทางด้านดนตรีไทยบ้านผู้ใหญ่อาร แสงจิตยังได้พัฒนานักดนตรีไทยให้ได้ใช้ดนตรีไทยประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ นักดนตรีไทย หรือ อาจารย์สอนรายวิชาดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ยังได้ให้ลูกศิษย์ไปศึกษาทางด้านดนตรีไทยกับครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเช่น อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาที ศิลปินแห่งชาติ ปี 2530 และยังได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมการบรรเลงดนตรีไทยประกอบการแสดงลิเกให้กับ คุรุบุญเลิศ นางพินิจ ศิลปินแห่งชาติ ปี 2539 (บุญนภา เจริญสืบทอง, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2555)

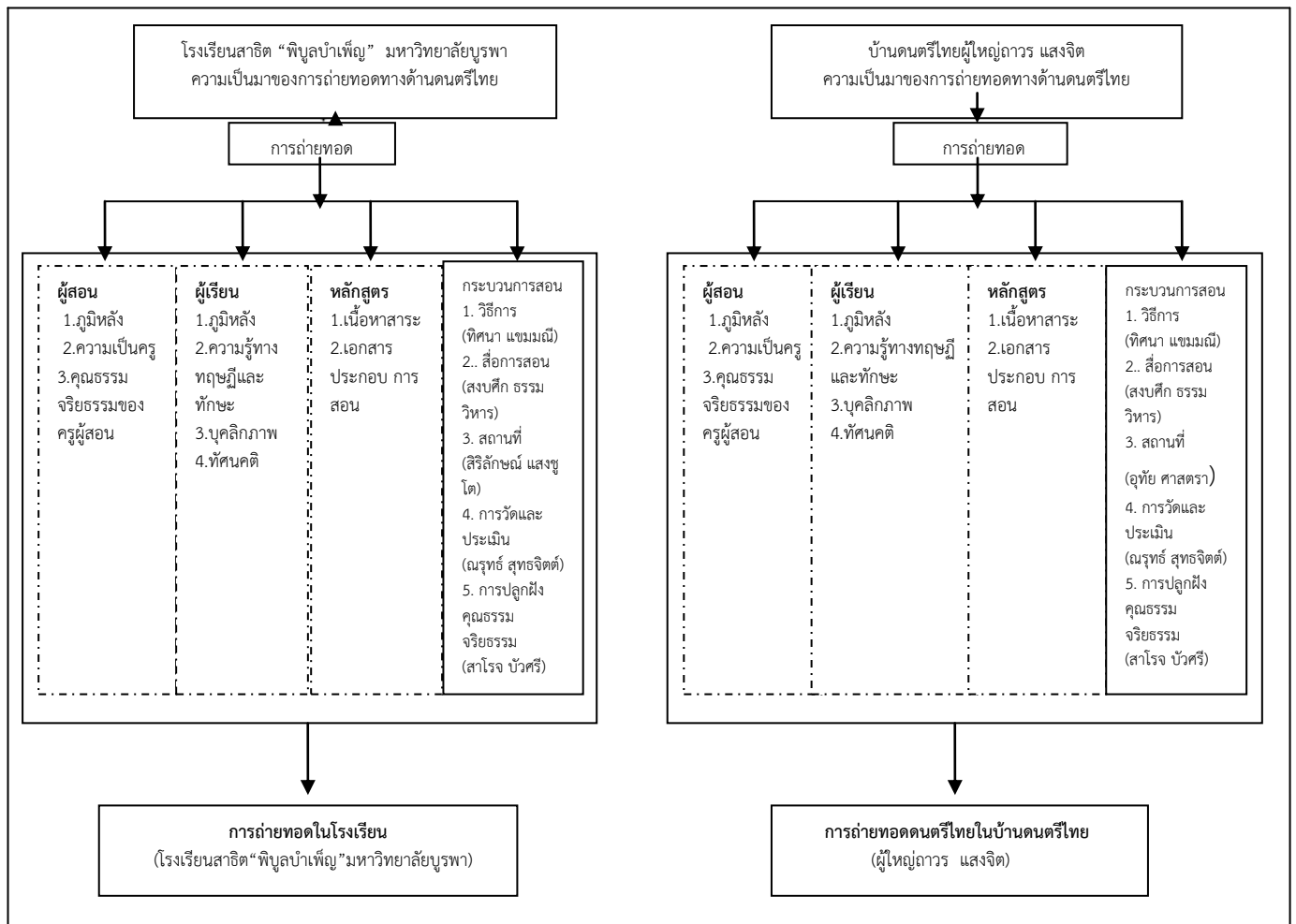
ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยที่อยู่ในโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา และบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่อาร แสงจิต การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการสอนของอลิเบต สไตเนอร์ (Elizabeth Steiner, 1988) ประกอบไปด้วย ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และกระบวนการ โดยเน้นในเรื่องกระบวนการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้เห็นถึงกระบวนการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลเป็นที่ประจักษ์อันจะเป็นผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาโดยศึกษาตามหลักการของสไตเนอร์ (Steiner, 1988) ได้แก่ ผู้สอน ประกอบด้วย ภูมิหลัง ความเป็นครู คุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน ผู้เรียน ประกอบด้วย ภูมิหลัง ความรู้ทางด้านทฤษฎีและทักษะ บุคลิกภาพ ทัศนคติ หลักสูตร ประกอบด้วย เนื้อหาสาระ เอกสารประกอบการสอน และกระบวนการสอน โดยจะเน้นที่จะศึกษาทางด้าน

กระบวนการในการถ่ายทอด ได้แก่ วิธีการ สื่อการสอน สถานที่ การวัดและการประเมิน และทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดการวิจัยและแสดงความสัมพันธ์ตามแผนภาพไว้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาวิธีการการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ ถาวร แสงจิต

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวีธีการถ่ายทอดดนตรีไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา และบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต โดยได้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา คือ อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนได้แก่ ผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ผู้เรียนที่เคยศึกษาและได้เป็นผู้เรียนที่ได้รับรางวัลการประกวดดนตรีไทยชิงถ้วยพระราชทาน

2. ผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต คือ ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ได้แก่ผู้ที่ได้ศึกษาโดยตรงจากผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต และได้นำความรู้ทางด้านดนตรีไทยไปประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน และบ้านดนตรีไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา และ บ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ ถาวร แสงจิต โดยมีการแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการสร้างกรอบงานวิจัย ประกอบไปด้วย องค์ประกอบของการสอน หลักการ วิธีการ การถ่ายทอดดนตรีไทย การถ่ายทอดด้านทฤษฎีและทักษะคุณธรรม จริยธรรมกับการถ่ายทอดดนตรีไทย

ขั้นที่ 2 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนด กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทางด้านการถ่ายทอดออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มที่เป็นผู้ถ่ายทอดทางดนตรีไทยและผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

ขั้นที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ชุด ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสอบถาม

ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประกอบไปด้วยเก็บรวบรวมที่ได้จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) แบบสังเกต และการใช้แบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้ การศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวทางการถ่ายทอดดนตรีไทย การใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การใช้ การสังเกต เป็นวิธีการที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้ในขั้นนี้ จากเครื่องมือวิจัย แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ มาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นที่ 6 สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้ การนำเสนอผลการ สัมภาษณ์ การสังเกตและแบบสอบถามของผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย ในรูปแบบความเรียง และสรุปวิธีการการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย มีอาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล เป็นผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา และผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต เป็นผู้ถ่ายทอดในบ้านดนตรีไทย โดยการศึกษา กระบวนการสอน (process) การจัดสภาพการณ์ของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 1.วิธีการ 2.สื่อการสอน 3.สถานที่ 4.การวัดและการประเมิน 5.การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ผลการวิจัยได้ดังนี้

1.วิธีการ

การถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" มหาวิทยาลัยบูรพา สามารถแบ่งวิธีการขั้นตอนการถ่ายทอดดังนี้ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1. ทำความเข้าใจในเนื้อหารายวิชา การจัดการเรียนการสอนในคาบแรกหรือเริ่มต้น อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ได้ดำเนินการแนะนำรายวิชา ประกอบด้วย การชี้แจงระยะเวลาเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาสาระ การส่งงาน รายงานต่าง ๆ การวัดผลและการประเมินผลในการจัดการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาในหนึ่งภาคการศึกษา

ขั้นที่ 2. การอธิบายพื้นฐานด้านดนตรีเบื้องต้น

อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ได้แนะแนวทาง ในการให้ความสนใจการเรียนปฏิบัติของผู้เรียนอย่างอิสระ โดยแยกออกเป็นแต่ละเครื่องมือจนครบ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องเสียก่อน ทั้งการปฏิบัติตนในการเป็นนักดนตรีที่ดี การจับไม้ตี การจับไม้ดีด ทำทางท่วงทำนอง วิธีการไล่ระดับเสียงในแต่ละเครื่องมือ โดยใช้วิธีการบรรยายและการสาธิต ควบคู่กันไป ควบคู่กับการอธิบายความรู้ทางด้านทฤษฎี คุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกัน

ขั้นที่ 3. การเลือกเครื่องดนตรีที่สนใจปฏิบัติ การบรรยาย สาธิต การบรรเลงดนตรี

ขั้นตอนนี้อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ให้ความอิสระต่อผู้เรียน หลังจากที่ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้พื้นฐานการปฏิบัติเครื่องดนตรีในแต่ละประเภทไปแล้ว อาจารย์จะให้ผู้เรียนได้เลือกเครื่องดนตรีในการปฏิบัติ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาเครื่องดนตรีตามความสนใจ ได้อย่างอิสระ จากนั้น อาจารย์จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้หลักการปฏิบัติเชิงลึกในแต่ละประเภทเครื่องดนตรีให้ผู้เรียน แยกเป็นทีละประเภท ประเภทละ 5-10 นาที หมุนเวียนจนครบทุกประเภทในแต่ละชั่วโมงที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติ

ขั้นที่ 4. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ

การปฏิบัติจริงของผู้เรียนนั้น มีวิธีการสืบเนื่องจากขั้นตอนการถ่ายทอดหลังจากมีการเลือกเครื่องดนตรี อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล จะให้ผู้เรียนได้ทดลองบรรเลง โดยการไล่ระดับเสียงแต่ละเครื่อง จนเกิดความชำนาญ พร้อมทั้งมีการสังเกตบุคลิกภาพของผู้เรียน มีการแนะนำแก้ไข อยู่ตลอดเวลาที่มีการจัดการเรียนการสอน เมื่อเห็นว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะสามารถจะต่อเพลง หรือเรียนปฏิบัติการบรรเลงเป็นบทเพลงได้แล้ว อาจารย์จะมีการจดโน้ตไว้บนกระดานหน้าห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้จดบันทึกนำไปท่องจำ ในกรณีเพลงสั้น ๆ ถ้าในกรณีเพลงที่ค่อนข้างยาวตั้งแต่ สี่ ประโยคเพลง อาจารย์จะได้เขียนโน้ตลงแผ่นกระดาษให้ผู้เรียนได้นำไปสำเนาเพื่อนำมาประกอบการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการนำโน้ตในหนังสือ สื่อการเรียนสอนที่อาจารย์ได้เขียนไว้เพื่อใช้ในการสอนปฏิบัติมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 5. ผู้สอนคอยติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด

ในการปฏิบัติอาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล เน้นมากสำหรับทักษะในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด มีการประเมินผลตลอดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละคาบโดยใช้วิธีการสังเกต แนะนำ แก้ไข ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ ซึ่งแต่ละคนก็มีพื้นฐานในการเรียนที่แตกต่างกันไป อาจารย์จะคำนึงถึงศักยภาพความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติทีระนาดเอก ทั้ง 6 คน อาจารย์จะมีวิธีการถ่ายทอดไปในทิศทางเดียวกัน หากมีผู้เรียนคนใดคนหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติได้พร้อม ๆ กับผู้อื่น อาจารย์มีวิธีการเลี่ยงการปฏิบัติ โดยการเปลี่ยนกลอนเพลงในเพลงนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติง่ายขึ้นตามศักยภาพของผู้เรียน

ขั้นที่ 6. มีการประเมินผล

อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ได้ดำเนินการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตลอดระยะเวลาที่สอน เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนปฏิบัติ ให้ประเมินในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอน และยังมีการวัดและการประเมินโดยการสอบ คือให้ผู้เรียนได้บรรเลงให้เพื่อน ๆ ในห้องดู โดยแบ่งเป็นรอบแรก ที่ละคน และเมื่อทดสอบหมดแล้ว จึงมีการประเมินเป็นแบบกลุ่ม โดยที่ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกกลุ่มของตัวเองได้อย่างอิสระ กลุ่มละประมาณ 3-5 คน โดยอาจารย์ให้เวลาในการซ้อมรวมกลุ่มประมาณ 1 อาทิตย์ และมีการประเมินผลโดยให้ บรรเลงต่อหน้าเพื่อน ๆ ในห้อง เพื่อเป็นทั้งผู้ชมและผู้ประเมินไปพร้อมกับผู้สอน ถ้าบรรเลงไม่ผิด จบเพลง ก็ผ่านการประเมิน แต่ถ้า บรรเลงผิด ไม่จบเพลงก็ไม่ผ่านการประเมิน อาจารย์ให้กลับไปทบทวนและกลับมาสอบใหม่การปฏิบัติเช่นนี้

วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยใน**บ้านดนตรีไทย**ผู้ใหญ่อาวร แสงจิต โดยมีผู้ใหญ่อาวร แสงจิต เป็นผู้ถ่ายทอดแบ่งผู้เรียนออกเป็น 2 กลุ่มประกอบไปด้วย กลุ่มผู้เรียนพื้นฐาน กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถอยู่แล้ว กลุ่มผู้เรียนพื้นฐาน มี 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1. สอบถามความพร้อมก่อนการศึกษา

เนื่องจากผู้เรียนที่เข้าศึกษาในระบบนี้มีความหลากหลายที่มา ทุกคนที่ตั้งใจมาเรียนและผู้ปกครองให้มาเรียน การสอบถามความพร้อมก่อนการศึกษา เป็นวิธีการคัดกรอง นักดนตรีอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้กลุ่มผู้สนใจที่จะศึกษาดนตรีอย่างจริงจังและตั้งใจ ผู้ใหญ่อาวร แสงจิต มีความเชื่อว่าหากผู้เรียนมีความสนใจจริง กระตือรือร้น ด้วยใจจริง ความพยายามในการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ในที่สุด

ขั้นที่ 2. เรียนรู้การบรรเลงให้ตรงคู่เสียงโดยการจับมือนัด

การปฏิบัติขั้นนี้ผู้ใหญ่อาวร แสงจิต ได้ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องดนตรีจากการได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ทักษะในการฟังเสียงการบรรเลงให้ตรงคู่เสียง การวางตำแหน่งมือของผู้บรรเลงให้มีความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของผู้บรรเลง การจัดการเรียนในขั้นนี้ยังเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานโดยที่ผู้ใหญ่อาวร แสงจิต จะเป็นผู้จับมือผู้เรียนให้ตีไปตามเสียงของดนตรีในแต่ละเครื่องดนตรีนั้น ๆ

ขั้นที่ 3. ปฏิบัติเพลงสาธุการ ต่อด้วยชุดโหมโรงเย็นและเพลงพระณันเข้า พร้อมสอนคุณธรรมจริยธรรม

ผู้ใหญ่อาวร แสงจิต เริ่มให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพลงสาธุการ เป็นเพลงแรก ของบ้านดนตรีไทย เนื่องจากเพลงนี้ จะมีกลอนเพลง หรือทำนองเพลงมีชื่อวงซึ่งเป็นมือพื้นฐานในการเรียนดนตรีไทย ครูทางดนตรีจึงให้มีการจัดการเรียนการสอนขึ้นเป็นเพลงแรก อีกทั้งเพลงนี้ก็เป็นหนึ่งในบทเพลงชุดโหมโรงเย็นและโหมโรงเช้าอีกด้วย การเรียนรู้ในการบรรเลงเพลงชุดเหล่านี้ เป็นเพลงพื้นฐานในการนำไปประกอบอาชีพ ใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินในชีวิตประจำวันของคนไทย การถูกว่างานจ้าง การบรรเลงจึงต้องนำเพลงชุดเหล่านี้ทั้งโหมโรงเย็นและโหมโรงเช้า มาเป็นเพลงพื้นฐานขั้นต้นในการจัดการเรียนการสอนในบ้านดนตรีไทย ในการฝึกปฏิบัติผู้ใหญ่อาวรใช้การปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์บางครั้งก็จะอบรมสั่งสอนพูดให้ข้อคิด การปฏิบัติตนที่ดีในเรื่องต่าง ๆ โดยการยกตัวอย่างความประพฤติของคนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดปัญหาให้เราได้เรียนรู้กับสิ่งเหล่านั้น

ขั้นที่ 4. การวัดผลและประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่อาวร แสงจิต มีรูปแบบการประเมินที่ไม่เป็นทางการ โดยผู้ใหญ่อาวรจะประเมินในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา การประเมินในลักษณะนี้เป็นการประเมินเพื่อมุ่งพัฒนา แก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนได้มีคุณภาพในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการประเมินหลังมี

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติออกงานการแสดงในสถานที่จริง เป็นรูปแบบการประเมินตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในบ้านดนตรีไทย เพื่อฝึกและพัฒนาบัณฑิตไทยเพื่อแสดงในงานต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ

กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถอยู่แล้ว มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1. มีการทดสอบก่อนเรียน

ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ใช้วิธีการทดสอบก่อนเรียนเป็นการตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียนและเป็นการทำความเข้าใจระหว่างผู้ใหญ่ถาวรกับผู้เรียน อีกประการหนึ่ง คือผู้ใหญ่ถาวรจะได้วางแผนทางในการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน โดยการศึกษาตัวผู้เรียน ทั้งพื้นฐานการปฏิบัติ ประสบการณ์ การศึกษาทางด้านดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยของผู้ที่ขอเข้ารับการศึกษ การตกลงปฏิบัติตามข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ของบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปตามกระบวนการปฏิบัติของบ้านดนตรีไทยแห่งนี้

ขั้นที่ 2. เรียนเพลงประเภท เพลงเรื่อง เพลงเถา

สำหรับบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต เป็นบ้านดนตรีที่ประกอบอาชีพการบรรเลงดนตรีไทยในโอกาสต่าง ๆ ที่มีคนมาว่าจ้างไปแสดงทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนของบ้านดนตรีไทยแห่งนี้เน้นไปที่การเรียนรู้เพลงประเภทเพลงเรื่อง และเพลงเถา ทั้งนี้ผู้ที่เข้าศึกษาในกลุ่มที่มีความสนใจทางด้านดนตรีไทยอยู่แล้วย่อมมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการปฏิบัติพอที่จะสามารถเรียนและศึกษาถึงขั้นการปฏิบัติเพลงประเภทเพลงเรื่อง ได้โดยเฉพาะ เพลงเรื่องพระรามเดินดง เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์ และอื่น ๆ ตามโอกาสที่นำมาแสดง

ขั้นที่ 3. การวัดผลและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผลของบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงโดยการแสดงในงานต่าง ๆ หลังจากที่มีการจัดการเรียนการสอนเสร็จสิ้น การตัดสินผลการประเมินขึ้นอยู่กับ การบรรเลงในงานโดยผู้ชมและผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินอย่างไม่เป็นทางการจากการสังเกต และการฟัง การชี้แจงแนะนำจากผู้ฟังและผู้ใหญ่ถาวร แสงจิตเป็นผู้ประเมิน การได้รับการติชม จากเจ้าภาพและผู้มาร่วมงาน ทั้งหมดนี้เป็นรูปแบบการวัดผลและการประเมินผลตามสภาพจริงหลังจากการได้รับการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต

2.สื่อการสอน

โรงเรียน อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิลได้จัดให้มีสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ มีเครื่องดนตรีไทยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ภาพเคลื่อนไหว สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา มีกระบวนการในการนำเสนอ การปฏิบัติจริงในการถ่ายทอด และมีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีในการศึกษาดนตรีทางด้านทักษะและทฤษฎี นำไปสู่วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

บ้านดนตรีไทย สื่อที่ใช้คือ เครื่องดนตรีไทย ประเภทต่าง ๆ ที่ผู้เรียนใช้ปฏิบัติจริงและนำไปแสดงเพื่อประกอบอาชีพจริง ทั้งเครื่องดนตรีไทย (เครื่องไทย) และวงปี่พาทย์มอญ มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะทางด้านการปฏิบัติ ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต มีกระบวนการถ่ายทอดโดยใช้สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอด ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีในการศึกษาดนตรีทางด้านการปฏิบัติทักษะ

3.สถานที่

โรงเรียน ได้มีการจัดสรรพื้นที่ใช้สำหรับในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ มีอาคารเรียน ทางด้านการปฏิบัติและทฤษฎีโดยเฉพาะแยกตัวออกเป็นเอกเทศไม่ขึ้นตรงกับอาคารเรียนใด ๆ เป็นลักษณะ เรือนไทย อาคารทำด้วยคอนกรีต ปูพื้นด้วยไม้สักทอง มีชายคายื่นออกทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ผู้เรียนสามารถที่นำ เครื่องดนตรีออกฝึกปฏิบัติได้ทั้งสองฝั่ง เป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมกับการถ่ายทอดในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ทางด้านดนตรีไทย ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้และเกิดความรักความขยันในการเรียนรู้และ ฝึกซ้อม

บ้านดนตรีไทย ห้องที่ใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นอาคารที่ต่อเติมยื่นออกมาจากตัวบ้านและมีลาน กว้างหน้าบ้านมุ่งหลังคายื่นออกมาใช้เป็นที่ในการถ่ายทอดทางด้านดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต บางครั้งก็ใช้ในโรงตัวบ้านบ้าง สถานที่ในการถ่ายทอดไม่ค่อยมีสภาพยืดหยุ่นในการจัดการเรียน การสอนที่เป็นระบบซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่ คือชาวบ้านหรือนักดนตรีมีอาชีพมักให้ความสนใจในเรื่องของเครื่อง ดนตรีที่มีคุณภาพมากกว่าสิ่งใด

4.การวัดและประเมิน

โรงเรียน อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ได้แบ่งรูปแบบการวัดผลและการประเมินผลออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน ซึ่งได้แก่ การวัดผลและการประเมินผลทางด้านทฤษฎี และทางด้านทักษะ สำหรับการวัดผลทางด้าน ทฤษฎีนั้นอาจารย์ใช้วิธี กระบวนการวัดผลและประเมินผลตามระเบียบของโรงเรียน ซึ่งใช้วิธีออกข้อสอบ สอบช่วง กลางภาค และปลายภาค โดยที่อาจารย์จะออกข้อสอบให้มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดการจัด การเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา ให้เป็นไปตามความรู้ที่ผู้ถ่ายทอด ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่อยู่ในห้องเรียน ในช่วงเวลาที่มีการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการเรียนปฏิบัติ ส่วนในด้านการวัดผลและ การประเมินผลทางด้านทักษะ อาจารย์ใช้กระบวนการสอบปฏิบัติ ทั้งแบบบุคคล และแบบกลุ่ม

บ้านดนตรีไทย ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ใช้วิธีการวัดผลและการประเมินผล โดยการให้ผู้เรียนไปออกงาน หรือแสดงในงานต่าง ๆ หลังจากการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากการปฏิบัติ จนได้เพลงตามที่ผู้ถ่ายทอดได้กำหนดไว้ รวมถึงการปฏิบัติให้ดูต่อหน้าในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอนในบ้านและนอกสถานที่

5.การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม

โรงเรียน ในขณะที่อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ได้ถ่ายทอดในเรื่องของการปฏิบัติทักษะ อาจารย์จะมีการ สอนทฤษฎี ควบคู่กันไป โดยวิธีการบรรยายความรู้ อธิบายหลักการบรรเลง อธิบายโครงสร้างเพลง ความ เป็นมาเป็นไปของบทเพลง และมีการสอดแทรกความรู้ ปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความมีกิริยามารยาทเรียบร้อย ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนและรู้จัก หน้าที่ ของผู้เรียนทางด้านดนตรีไทย ตลอดในช่วงที่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

บ้านดนตรีไทย ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต มีการเน้นย้ำในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ในด้านต่าง ๆ อยู่ เสมอไม่ว่าจะเป็นเรื่องกิริยามารยาท ความมีระเบียบ ความตรงต่อเวลา ความอดทน รู้จักหน้าที่ รักษาเกียรติ ความเป็นนักดนตรีที่ดี ตลอดในช่วงการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด โดยมีการถ่ายทอดทางด้านการปฏิบัติ มีลักษณะการถ่ายทอดเหมือน พ่อสอนลูกในครอบครัวเดียวกัน จึงเกิดเป็นความผูกพันกันของครอบครัวความ เป็นนักดนตรีที่อยู่ในบ้านเดียวกันอย่างใกล้ชิด

การศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรี ไทยในโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา และบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลข้อมูลการวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย

ด้านกระบวนการ	ระบบโรงเรียน	ระดับ	ระบบบ้านดนตรีไทย	ระดับ
วิธีการ	M=2.6, S.D.=0.49	มาก	M=2.6, S.D.=0.63	มาก
สื่อการสอน	M=2.6, S.D.=0.5	มาก	M=2.4, S.D.=0.71	ปานกลาง
สถานที่	M=2.5, S.D.=0.57	มาก	M=2.4, S.D.=0.72	ปานกลาง
การวัดผลและประเมินผล	M=2.6, S.D.=0.52	มาก	M=2.1, S.D.=0.84	ปานกลาง
การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	M=2.9, S.D.=0.35	มาก	M=3.0, S.D.=0.14	มาก
ภาพรวม	M=2.64, S.D.= 0.49	มาก	M= 2.5, S.D.= 0.6	มาก

สรุปผลการวิจัย การศึกษาวิธีการการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย

ด้านวิธีการ

ด้านวิธีการถ่ายทอดในโรงเรียน พบว่า มี 6 ขั้นตอนประกอบไปด้วย

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระ	ขั้นที่ 2 อธิบายพื้นฐานด้านดนตรีไทยเบื้องต้น
ขั้นที่ 3 เลือกเครื่องดนตรีที่สนใจปฏิบัติบรรยาย/สาธิต	ขั้นที่ 4 ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ
ขั้นที่ 5 ผู้สอนคอยติดตามและประเมินอย่างใกล้ชิด	ขั้นที่ 6 มีการประเมินผล

โดยวิธีดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการสอนของทศนา แหมมณี (2552) คือ วิธีการสอน ดังนี้

วิธีที่ 1 การสอนบรรยาย (lecture) วิธีที่ 2 การสอนสาธิต (demonstration) วิธีที่ 3 การสอนอภิปรายกลุ่มย่อย (small group discussion) จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีด้านวิธีการถ่ายทอดอยู่ในระดับ มาก (M=2.6, S.D.=0.49)

ด้านวิธีการถ่ายทอดในบ้านดนตรีไทย พบว่ามีผู้เรียน 2 กลุ่ม

กลุ่มผู้เรียนพื้นฐาน มี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สอบถามความพร้อมก่อนการศึกษา	ขั้นที่ 2 เรียนรู้การบรรเลงให้ตรงคู่เสียงโดยการจับมือตี
ขั้นที่ 3 ปฏิบัติเพลงสาธิต ชุดโหมโรงเรียน	ขั้นที่ 4 การวัดผลและการประเมินผล

กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถอยู่แล้ว มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 มีการทดสอบก่อนเรียน	ขั้นที่ 2 เรียนประเภทเพลงเรื่องและเพลงเถา
ขั้นที่ 3 การวัดผลและการประเมินผล	

โดยวิธีดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการสอนของทศนา แหมมณี (2552) คือ วิธีการสอน ดังนี้

วิธีที่ 1 การสอนสาธิต (demonstration) วิธีที่ 2 การสอนอภิปรายกลุ่มย่อย (small group discussion)

จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า บ้านดนตรีไทยมีด้านวิธีการถ่ายทอดอยู่ในระดับ มาก (M=2.6, S.D.=0.63)

ด้านสื่อการสอน

ด้านสื่อการสอนในโรงเรียน พบว่า เครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพมีจำนวนมากเพียงพอแก่ผู้เรียน หนังสือโน้ตระนาดเอก ชิม ซอด้วง หนังสือดนตรีไทยและนาฏศิลป์ เทปบันทึกภาพเคลื่อนไหว เป็นสื่อที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยสื่อการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของสงบศึก ธรรมวิหาร (2534) คือ สิ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดความสนใจ เกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้โดยง่าย เครื่องดนตรี เป็น

สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ดี จากการศึกษาสื่อการสอนโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับ มาก ($M=2.6$, $S.D.=0.5$)

ด้านสื่อการสอนใน**บ้านดนตรีไทย** พบว่า มีเครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพและจำนวนมากเพียงพอกับผู้เรียน เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพเคลื่อนไหว ที่ใช้ประกอบกับการเรียนการสอนในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต โดยสื่อการสอนในบ้านดนตรีไทย ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของมนตรี トラโมท อ้างถึงในสงบศึก ธรรมวิหาร (2534) ที่ว่า ดนตรีไทยเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด การเลือกเครื่องดนตรีต้องคำนึงถึงความเหมาะสมผู้เรียน ในการนำไปประกอบอาชีพ เครื่องดนตรีต้องมีคุณภาพ จากการศึกษาสื่อ การสอนโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า บ้านดนตรีไทยมีด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับ ปานกลาง ($M=2.4$, $S.D.=0.71$)

ด้านสถานที่

ด้านสถานที่ใน**โรงเรียน** พบว่า เป็นลักษณะเรือนไทย ชื่อเรือนรักษาศิลป์ แยกตัวออกจากอาคารเรียนต่าง ๆ อาคารทำด้วยคอนกรีต ปูพื้นด้วยไม้สักทอง มีระเบียงยื่นออกฝั่งซ้ายและฝั่งขวา สามารถใช้ในการเรียนการสอนได้ทั้งหลังทั้งในตัวอาคารและนอกอาคาร โดยสถานที่ในโรงเรียน ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของสิริลักษณ์ แสงชูโต (2551) ที่กล่าวว่า ห้องเรียนที่ดีต้องออกแบบให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก จากการศึกษาด้านสถานที่โดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีด้านสถานที่อยู่ในระดับ มาก ($M=2.5$, $S.D.=0.57$)

ด้านสถานที่ใน**บ้านดนตรีไทย** พบว่า ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ใช้บ้านจากการต่อเติม ยื่นออกมาจากตัวบ้านมีลานกว้างหน้าบ้านมุงหลังคายื่นออกมา และในบริเวณบ้าน เป็นสถานที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยสถานที่ในระบบบ้านดนตรีไทย ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ อุทัย ศาสตรา (2553) ที่ได้กล่าวว่าการศึกษาดนตรีไทยในอดีตใช้บ้านหรือสำนักดนตรีของตนเป็นสถานที่ในการถ่ายทอดอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้เรียน จากการศึกษาด้านสถานที่โดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า บ้านดนตรีไทยมีด้านสถานที่อยู่ในระดับ ปานกลาง ($M=2.4$, $S.D.=0.72$)

ด้านการวัดและการประเมิน

ด้านการวัดและการประเมินใน**โรงเรียน** พบว่า ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้
รูปแบบที่ 1 ประเมินทางด้านทฤษฎี (สอบกลางภาคและปลายภาค) รูปแบบที่ 2 ประเมินทางด้านทักษะ (ปฏิบัติเดี่ยวแบบบุคคลและปฏิบัติกลุ่ม) โดยการวัดและการประเมินผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของณรุทธ์ สุทนต์ (2555) คือการวัดและการประเมินผลทางด้านดนตรีควรมีกระบวนการ การวัดและการประเมิน ด้าน เนื้อหา ทักษะ และทัศนคติทางดนตรี จากการศึกษาด้านการวัดและการประเมินโดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีด้านการวัดและการประเมินอยู่ในระดับ มาก ($M=2.6$, $S.D.=0.52$)

ด้านการวัดและการประเมินใน**บ้านดนตรีไทย** พบว่า การวัดและการประเมินในบ้านดนตรีไทยเน้นด้านการประเมินทักษะ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้
แบบที่ 1 การประเมินเพื่อพัฒนา แบบที่ 2 การประเมินผลสำเร็จ การวัดและการประเมินผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ อำไพ ติรณสาร (2547) คือผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ติดตามผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม ประเมินจากสภาพจริงประเมินในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนา และประเมินความสำเร็จจากการเรียนรู้ จากการศึกษาด้านการวัดและการประเมินโดยการเก็บ

ข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า บ้านดนตรีไทยมีด้านการวัดและการประเมินอยู่ในระดับ ปานกลาง ($M=2.1$, $S.D.=0.84$)

ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน พบว่า อาจารย์ประดิษฐ์ อินทนิล ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกศิษย์โดยยึดหลักธรรม ศีล 5 เน้นการไม่เอาเปรียบใคร มีความซื่อสัตย์ และความจริงใจต่อทุกคน โดยการปลูกฝัง ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ สาโรจ บัวศรี (2522) ควรมีการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม เนติธรรม และทำเนียบประเพณีให้แก่ลูกศิษย์ที่ดี จากการศึกษาด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับ มาก ($M=2.9$, $S.D.=0.35$)

ด้านการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมในบ้านดนตรีไทย พบว่า ผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างยึดหลักธรรม ศีล 5 เน้นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ มนตรี トラโมท อ้างถึงใน สงบศึก ธรรมวิหาร (2534) นักดนตรีที่ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความ อุตสาหะ ตั้งใจจริง กล้าหาญ รื่นเริง มีมารยาท รู้หน้าที่ ตรงเวลา สามัคคี ซันติ มีใจนักกีฬา งานกับอารมณ์อยู่อย่างด้วยกัน จากการศึกษาด้านการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม โดยการเก็บข้อมูลวิจัยจากแบบสอบถามผู้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า บ้านดนตรีไทย มีด้านการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม อยู่ในระดับ มาก ($M=3.0$, $S.D.=0.14$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจจากผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ในการถ่ายทอดดนตรีไทยตั้งแต่อดีต ถึง ปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนในระบบ บ้าน วัด วัง จนมีการพัฒนาหลักสูตรดนตรีมาสู่สถาบันการศึกษา (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555) ผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย การวิจัยในครั้งนี้พบว่า ผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่เห็นได้ชัดคือ ผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ที่มีลักษณะของครูที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้เรียนในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาท มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียร เสียสละ อดทน รู้จักหน้าที่ มีน้ำใจ รักษาเกียรติของความเป็นนักดนตรี ทำให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในตัวผู้ถ่ายทอดอย่างมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดและวิธีการในการถ่ายทอดดนตรีไทยของอาจารย์มนตรี トラโมท ที่จะทำให้นักดนตรีไทยเป็นนักดนตรีไทยหรือเป็นผู้ถ่ายทอดที่ดี (มนตรี トラโมท อ้างถึงใน สงบศึก ธรรมวิหาร, 2534) สิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักดนตรีไทย คุณธรรม จริยธรรม ในการถ่ายทอดดนตรีไทย ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องอบรมสั่งสอน ลูกศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของนักดนตรีไทยที่ดี (อุทัย ศาสตรา, 2553) ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทยในครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นต้นแบบ ของผู้ถ่ายทอด อีกทั้งในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านดนตรีไทยให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งจะส่งผลให้ดนตรีไทยมีความเจริญและยั่งยืนต่อไป

2. กระบวนการถ่ายทอดทางด้านดนตรีไทยของผู้ถ่ายทอดทั้งในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทยในส่วนของ การปฏิบัติทักษะ เห็นได้ว่าผู้ถ่ายทอดมีการบรรเลงเป็นลักษณะการสาธิต เพื่อเป็นแนวทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติ มีการจดจำสัญลักษณ์หลังจากการที่ผู้เรียนได้ฟังเพลงหรือฟังเสียงการบรรเลงเป็นตัวอย่างจากผู้ถ่ายทอด ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบการถ่ายทอดดนตรีไทยตั้งแต่อดีตเป็น

ต้นมา ซึ่งความสอดคล้องกับหลักการทั่วไปในการสอนทักษะดนตรี ที่อยู่ด้วยกัน 7 ประการ ได้แก่ เสียงก่อน สัญลักษณ์ ความถูกต้องและความไพเราะ ความมีดนตรีการ ทักษะการฝึกซ้อม ทักษะการแสดง การประเมินผลตนเอง การแก้ไขพัฒนาปรับปรุงและการพัฒนาทักษะ (Abeles, Hoffer, and Klotman, 1995; Schleuter, 1997 อ้างถึงใน อุทัย ศาสตร์, 2553) ผู้วิจัยเห็นว่าการถ่ายทอดดนตรีไทยในอดีต เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นผู้ที่มีความจดจำแม่นยำในการจำเสียงในระดับต่าง ๆ ที่ใช้ในการบรรเลง บทเพลงที่มีความซับซ้อนมากขึ้นโดยเฉพาะเพลงประเภท เพลงเดี่ยว เป็นต้น เห็นควรรักษารูปแบบ การถ่ายทอดต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนการสอนในแต่ละสถานที่นั้นควรต้องศึกษารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดของ อาจารย์และรูปแบบการรับรู้ของผู้เรียนให้ดีเสียก่อน เนื่องจากแต่ละสถานที่ย่อมมีข้อจำกัดบางประการ ที่เป็น ตัวแปรที่สำคัญในการพิจารณาความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
2. การจัดการศึกษาที่สมบูรณ์ทางด้านดนตรีนั้นจะเกิดความสมบูรณ์ได้สิ่งสำคัญคือ ต้องมีเครื่อง ดนตรีที่มีความเหมาะสมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากเครื่องดนตรีจริง ที่มีคุณภาพ โดยหน่วยงานหรือ สถาบันการศึกษาใดที่จัดการศึกษาควรพิจารณาเรื่องคุณภาพเครื่องดนตรีให้ดียิ่งจะได้เหมาะสมกับผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางด้านดนตรีไทยในโรงเรียนทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อให้สะท้อนปัญหาของการถ่ายทอดพร้อมกับคิดค้นวิธีปรับปรุงแก้ไขในการ ถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนได้ครอบคลุม
2. ควรมีการศึกษากายการถ่ายทอดดนตรีที่มีลักษณะประเภทเพลงพื้นบ้านและเพลงพื้นเมืองทั้งในระบบ โรงเรียนและบ้านดนตรีเพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรี พื้นบ้านและดนตรีพื้นเมือง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชั้น ศิลปบรรเลง. (2521). *ผู้เรียนดนตรีและนักดนตรี*. ในอนุสรณ์งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 1. หน้า 26 กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ชูชาติ พิณพาทย์. (2539). *มหาวิทยาลัยบูรพากับนักดนตรีไทยภาคตะวันออก*. ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 27, หน้า 155-158. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2541). *เพลงพื้นบ้านท่าโพ: เนื้อหาดนตรีและการสืบทอด*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทย ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2553). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ*. ฉบับปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ*. ฉบับปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2552). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล บุณนิม. (2544). *การศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการถ่ายทอดของครูไทยในอดีตและ*

- ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญนา เจริญสืบทอง. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2555.
- โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ”มหาวิทยาลัยบูรพา. (2553). *คู่มือนักเรียนและผู้ปกครองโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา*. ชลบุรี . (ม.ป.ท.).
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี โรงเรียนชลกันยานุกูล. (2542). *ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่น ทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: แสนยากรการพิมพ์.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2534). *แนวคิดและวิธีการสอนของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิตภาษาไทย. ภาควิชาสารัตถศึกษา.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2545). *ดุริยางค์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ. (2544). *การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออก ชิงถ้วยพระราชทาน ครั้งที่ 20*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาบันวิจัยวัฒนธรรมและศิลปะ. (2554). *การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออก ชิงถ้วยพระราชทาน ครั้งที่ 30*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สาโรช บัวศรี. (2522). *รายงานสัมมนา จริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร. คณะกรรมการ ศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.
- สายพิน พุทธิสาร. (2543). *การศึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรีไทยในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัลการประกวดวงดนตรี ไทยถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต.สาขาวิชานเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ แสงชูโต. (2551). *รายงานวิจัยเรื่อง การออกแบบห้องเรียนต้นแบบสำหรับเด็กออทิสติก ระดับ ประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวรรณ วังโสภณ. (2547). *การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยและญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ศาสตรา. (2553). *การศึกษาระบบการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ*.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดนตรีศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำไพ ตีรณสาร. (2547). *เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา*. สาขาวิชา ศิลปศึกษาภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Bandura, A. , Ross, D. & Ross, S, A. (1961). ‘Transmission of aggression through limitation of Aggressive models.’ Journal of abnormal and Social Psychology.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of education*. New York; McGraw-Hill.
- Steiner, Elizabeth. (1988). *Methodology of theory Building*. Sydney: Edocology. Research Associates.